

ULKOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 7/2002 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston puitepäättökseksi (rasismin ja muukalaisvihan vastainen toiminta)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 12 päivänä maaliskuuta 2002 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta neuvoston puitepäättökseksi (rasismin ja muukalaisvihan vastainen toiminta) (U 7/2002 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että ulkoasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yksikön päällikkö Arto Kosonen, ulkoasiainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Ilari Hannula, oikeusministeriö
- professori Karmela Liebkind.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Puitepäättösehdotus koskee rasismia ja muukalaisvihaa sisältäviä rikoksia koskevien lakien ja asetusten lähentämistä sekä jäsenvaltioiden välisen viranomaisyhteistyön tiivistämistä. Komissio on tehnyt ehdotuksen puitepäättöksen tekemiseksi rasismin ja muukalaisvihan vastaisesta toiminnasta. Wienin toimintasuunnitelman (EYVL C 19, 23.1.1999) ja Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaan rasismi ja muukalaisviha ovat erityisiä rikollisuuden muotoja, joiden torjuntaa on tehostettava. Euroopan parlamentti on 21 päivänä syyskuuta 2000 kehottanut tekemään puitepäättöksen, joka korvaisi vuonna 1996 tehdyn yhteisen toiminnan rasismin ja muukalaisvihan vastaisesta toiminnasta. Tekniikan kehittyminen ja Internetin laajeneva käyttö edel-

lyttää Internetissä julkaistavan rasistisen ja muukalaisvihamielisen aineiston torjumista ja yhtenevää rikoslainsäädäntöä jäsenvaltioissa. Puitepäättöksen tavoitteina on myös varmistaa, että rasismi ja muukalaisviha ovat kaikissa jäsenvaltioissa rikosoikeudellisesti rangaistavia tehokain, oikeasuhteisin ja varoittavin rangaistuksin, ja toisaalta sillä pyritään edistämään ja kannustamaan oikeudellista yhteistyötä mahdollisia esteitä poistamalla.

Puitepäättösehdotuksen soveltamisalaan kuuluvat rasismiin ja muukalaisvihaan liittyvät rikokset (1 artikla), jotka on säädettävä rikosoikeudellisesti rangaistaviksi toteutustavasta riippumatta. Artiklassa 2 velvoitetaan säätämään kyseisten rikosten avunanto rangaistavaksi. Seuraamukset määritellään artiklassa 3. Artikla 4 koskee rasistisia ja muukalaisvihamielisiä vai-

kuttimia rangaistusten koventamisperusteina muiden kuin tässä puitepääöksessä mainittujen rikosten yhteydessä. Artikla 5 velvoittaa oikeushenkilön saattamista vastuuseen rasismiin ja muukalaisvihaan liittyvistä rikoksista. Artikla 6 määrittelee oikeushenkilöihin kohdistuvat seuraamukset ja harkinnanvaraiset lisäseuraamukset. Artiklassa 6 a määritellään ehdotuksen suhdetta muun muassa sananvapauteen ja artikla 6 b sisältää rajoituksia 1 artiklassa säädetyille teoille. Syytetoimien käynnistämisestä määrätään artiklassa 7, jonka peruseriaatteena on, että syytteen nostaminen artikloiden 1 ja 2 määrittämistä rikoksista ei ole riippuvainen uhrin tekemästä rikosilmoituksesta eli teot ovat virallisen syytteen alaisia. Artikla 8 määrittelee lainkäyttövallan rajat alueperiaatteen sekä aktiivisen ja passiivisen henkilöllisyysperiaatteen mukaan.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti siihen, että EU tehostaa rasismiin ja muukalaisvihaan vastaista toimintaansa. EU on vuonna 1996 hyväksynyt yhteisen toiminnan (96/443/YOS) rasismiin ja muukalaisvihaan vastaisesta toiminnasta, jonka nyt valmisteltavana oleva puitepääösehdotus tulee korvaamaan. Puitepääösehdotus tulee täydentämään rodusta ja etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen direktiiviä (2000/43/EY).

Alkuperäisessä puitepääösehdotuksessa oli useita legaliteettiperiaatteen ja sananvapauden kannalta ongelmallisia artikloita, joihin valtioneuvosto (U 7/2002 vp) kiinnitti huomiota.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Ulkoasiainvaliokunta on käsitellyt asiaa erityisesti kansainväliseen ihmisoikeuspolitiikkaan ja sopimusvelvoitteisiin liittyvien näkökohtien kannalta. Valiokunta suhtautuu valtioneuvoston tavoin myönteisesti siihen, että EU tehostaa rasismiin ja muukalaisvihaan vastaista toimintaansa.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että laadittaessa uusia EU:n sisäisiä rasismiin vastaisia velvoitteita pidetään huolta siitä, että ne eivät ole ristiriidassa olemassa olevien kansainvälisen ihmisoikeussopimusten ja velvoitteiden kanssa. Valiokunta toteaa, että lakivaliokunta (LaVL 6/2002 vp) ja perustuslakivaliokunta (PeVL 26/2002 vp) ovat aiheellisesti kiinnittäneet huomiota useisiin alkuperäisessä puitepääösehdotuksessa olleisiin legaliteettiperiaatteen ja sananvapauden kannalta ongelmallisiin artikloihin. Ne koskivat muun muassa alkuperäisen puitepääösehdotuksen KOM (2001) 664 rasismiin ja muukalaisvihaan sekä julkisen yllytyksen laajoja ja epämääräisiä määritelmiä sekä kriminalisointivelvoitetta ja rangaistusseuraamuksia koskevia täsmennyksiä. Valiokunta toteaa, että komission (alkuperäisen) puitepääösehdotuk-

sen keskeisten käsitteiden rasismiin ja muukalaisvihaan määritelmät poikkesivat esimerkiksi kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (SopS 37/1970) käytetyistä määritelmistä. Lakivaliokunnan lausunnon mukaan ehdotetut määritelmät olivat epätasällisiä ja tulkinnanvaraisia. Valiokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan kantaan, että määritelmien suhteen tulisi nojautua ennen muuta kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa käytettyihin määritelmiin.

Puitepääöökseen tulisi sisällyttää rasismiin ja muukalaisvihaan perustuvan syrjinnän kieltö, joka kattaisi sekä välittömän että välillisen syrjinnän, kuten perustuslakivaliokunta on edellyttänyt. Tämä tulisi toteuttaa samaan tapaan kuin edellä mainitussa rotusyrjintäsopimuksessa on tehty. Tällöin tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeelliset positiiviset erityistoimet on puitepääöökseessä syytä erottaa kielletystä syrjinnästä. Valiokunta toteaa, että komission puitepääösehdotus on edellä mainittujen lausuntojen antamisen jälkeen muuttunut monilta osin eduskunnan edellyttämään suuntaan, muun muassa

edellä mainittu määritelmäsäännös on kokonaan poistettu puitepäättöehdotuksesta.

Lausunto

Lausuntonaan ulkoasiainvaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä mainituin huomautuksin.

Helsingissä 20 päivänä marraskuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Liisa Jaakonsaari /sd
vpj. Henrik Lax /r
jäsen. Ulla Anttila /vihr
Antti Kalliomäki /sd
Bjarne Kallis /kd
Ilkka Kanerva /kok
Tarja Kautto /sd

Antero Kekkonen /sd
Juha Korkea-aho /kesk
Outi Ojala /vas
Kalevi Olin /sd
Hannu Takkula /kesk
Martti Tiuri /kok
Ben Zyskowitz /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Raili Lahnalampi.